

บทที่ 3

กระบวนการพิสูจน์สัญชาติไทยของบุคคลธรรมดาทางฝ่ายตุลาการ

จากผลของการพิสูจน์สัญชาติไทยของบุคคลธรรมดาทางฝ่ายบริหารดังกล่าวมาแล้วนั้น ในกรณีที่ผู้ยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติ สามารถพิสูจน์ได้ว่า ตนเป็นผู้มีสัญชาติไทย ผลของการพิสูจน์ดังกล่าว ย่อมก่อให้เกิดความพอใจกับการพิจารณาสัญชาติ และย่อมเป็นอันสิ้นสุดตามกระบวนการของการร้องขอพิสูจน์สัญชาติทางฝ่ายบริหาร อย่างไรก็ตาม หากผู้ยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติไม่พอใจคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ ผู้ยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติไทย ก็สามารถที่จะร้องขอต่อศาลให้พิจารณาได้อีก และนั่นคือ จุดเริ่มต้นของกระบวนการพิสูจน์สัญชาติของบุคคลธรรมดา ทางฝ่ายตุลาการ ซึ่งจำต้องแยกให้เห็นความแตกต่างเปรียบเทียบการพิสูจน์สัญชาติ ตามความหมายในกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง กับการพิสูจน์สิทธิที่จะได้รับสัญชาติไทย ซึ่งบุคคลมีอยู่หรือเชื่อว่ามีอยู่ ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 แต่ถูกโต้แย้งสิทธิด้วยการถอนสัญชาติไทย หรือไม่ให้ได้รับสัญชาติไทย ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515

3.1 การเสนอคดีต่อศาลในการพิสูจน์สัญชาติไทย

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 บัญญัติว่า "เมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่งหรือบุคคลใดจะต้องใช้สิทธิทางศาล บุคคลนั้นชอบที่จะเสนอคดีของตนต่อศาลส่วนแพ่งที่มีเขตอำนาจได้ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายแพ่ง หรือประมวลกฎหมายนี้"

ดังนั้น การเสนอคดีต่อศาล จึงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 กล่าวคือ

ก. เมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิ หรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่ง บุคคลนั้นก็ชอบที่จะเสนอคดีต่อศาลได้ โดยบุคคลนั้นจะต้องเป็นโจทก์ฟ้องผู้ที่มาโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่เป็นจำเลย และดำเนินคดีแบบที่เรียกว่า "คดีมีข้อพิพาท" จะไปร้องขอให้ศาลสั่งแบบคดีไม่มีข้อพิพาทไม่ได้¹

¹ จารัส เชมะจารุ, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525) หน้า 112

สำหรับการนำคดีไปสู่ศาล เมื่อมีผู้โต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายนั้น ผู้ถูกโต้แย้งสิทธิจำต้องพิจารณากฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ ให้ละเอียดถี่ถ้วน หากปรากฏว่ากฎหมายกำหนดขั้นตอน หรือวิธีปฏิบัติไว้บางประการก่อนนำคดีขึ้นสู่ศาล การจะนำคดีสู่ศาลได้ก็จะต้องปฏิบัติตามขั้นตอน หรือวิธีการที่กฎหมายได้บัญญัติไว้นั้นเสียก่อน มิฉะนั้น ก็จะไม่มียานาจนาคติขึ้นสู่ศาล หรือในบางกรณี อาจมีการกำหนดให้ผู้ถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ได้ร้องเรียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ที่กำหนดไว้เสียก่อน ในกรณีเช่นนี้ ผู้ถูกโต้แย้งสิทธิก็จะต้องไปร้องเรียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ที่กำหนดไว้นั้นเสียก่อนเช่นเดียวกัน²

ข. เมื่อบุคคลนั้นจะต้องใช้สิทธิทางศาล

ในการใช้สิทธิทางศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 55 นั้น ต้องเป็นกรณีที่ไม่มีบุคคลใดโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายแต่เป็นกรณีที่บุคคลนั้นเองร้องขอใช้สิทธิทางศาล โดยมีหลักสำคัญอยู่ว่าจะต้องมีกฎหมายสนับสนุนให้ร้องขอเช่นนั้นได้ และการใช้สิทธิทางศาลนั้นต้องทำเป็นคำร้องแบบคดีไม่มีข้อพิพาท

สำหรับการเสนอคดีต่อศาล ในการพิสูจน์สัญชาติไทยนั้น เนื่องจากหลักทั่วไปในการเสนอคดีต่อศาล เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ในการพิสูจน์สัญชาติไทย แม้จะได้มีบทกฎหมายกำหนดขั้นตอนการดำเนินการร้องขอพิสูจน์สัญชาติไว้ ในพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 แล้วก็ตาม แต่วิธีการเสนอคดีต่อศาลก็ยังคงมีทั้งการยื่นคำร้องขอ และการยื่นคำฟ้อง กล่าวคือ มีทั้งการเสนอคดีในรูปแบบของคดีมีข้อพิพาท และคดีไม่มีข้อพิพาท ดังจะได้แยกพิจารณาให้เห็นดังนี้

² จาร์ส เขมะจารุ, ความแพ่ง ภาค 1, หน้า 115

3.1.1 การยื่นคำร้องขอต่อศาลในการพิสูจน์สัญชาติไทย

โดยที่พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 57³ กำหนดขั้นตอนในการยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติไว้สำหรับบุคคลที่อ้างตนว่าเป็นผู้มีสัญชาติไทย และไม่ปรากฏหลักฐานอันเพียงพอที่พนักงานเจ้าหน้าที่จะเชื่อถือได้ บุคคลนั้นชอบที่จะยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบ และเสียค่าธรรมเนียมตามที่กำหนดในกฎกระทรวงก่อนเป็นขั้นตอนแรก และหากผู้นั้นไม่พอใจคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ จะร้องขอต่อศาลให้พิจารณาก็ได้ การร้องขอต่อศาล จึงเป็นขั้นตอนในลำดับต่อมา ซึ่งผู้ยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติสามารถที่จะดำเนินการได้อันเป็นการใช้สิทธิทางศาล แต่อย่างไรก็ดี การร้องขอต่อศาลจะดำเนินการได้ก็ต่อเมื่อ ปฏิบัติตามขั้นตอนหรือวิธีการที่กฎหมายกำหนด กล่าวคือ ผู้ยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติไทย จะยื่นคำร้องขอต่อศาลได้ก็ต่อเมื่อ ได้ดำเนินการยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ที่กำหนดแล้ว และไม่พอใจคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ จึงจะร้องขอต่อศาลให้พิจารณาได้ หากผู้นั้นไม่เคยยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติไทยต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด ผู้นั้นจะดำเนินการยื่นคำร้องขอต่อศาลไม่ได้ ดังคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 472/2525 ซึ่งศาลฎีกาได้วินิจฉัยข้อกฎหมายว่า "ข้อเท็จจริงฟังได้ตามคำแถลงรับของผู้ร้องว่า ก่อนผู้ร้องมาร้องขอให้ศาลไต่สวน และมีคำสั่งว่าผู้ร้องเป็นคนมีสัญชาติไทย ผู้ร้องไม่เคยยื่นคำขอพิสูจน์ว่าตนมีสัญชาติไทยต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและเสียค่าธรรมเนียม ที่ผู้ร้องฎีกาคัดค้านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ว่า ผู้ร้องเคยยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติต่อเจ้าพนักงานตรวจคนเข้าเมือง แต่เจ้าพนักงานตรวจคนเข้าเมืองไม่ยอมรับคำขอ และแนะนำให้ผู้ร้องมายื่นคำร้องขอพิสูจน์สัญชาติต่อศาล เห็นว่าเป็นข้อที่มีได้ยกขึ้นว่ากันมาในศาลชั้นต้น ศาลฎีกาจึงไม่รับวินิจฉัย คงมีปัญหาว່ว่า ผู้ร้องไม่เคยยื่นคำขอพิสูจน์ว่า ตนมีสัญชาติไทยต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบ และเสียค่าธรรมเนียม จะมายื่นคำร้องขอให้ศาลไต่สวน และมีคำสั่งว่าผู้ร้องเป็นคนมีสัญชาติไทยได้หรือไม่ ที่ผู้ร้องฎีกาว่าเป็นกรณีผู้ร้องใช้สิทธิทางศาลได้ ตาม

³ พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 57 บัญญัติว่า "เพื่อประโยชน์แห่งพระราชบัญญัตินี้ ผู้ใดอ้างว่าเป็นคนมีสัญชาติไทย ถ้าไม่ปรากฏหลักฐานอันเพียงพอที่พนักงานเจ้าหน้าที่จะเชื่อถือได้ว่า เป็นคนมีสัญชาติไทย ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้นั้นเป็นคนต่างด้าวจนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่า ตนมีสัญชาติไทย

การพิสูจน์ตามวรรคหนึ่ง ให้ยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและเสียค่าธรรมเนียมตามที่กำหนดในกฎกระทรวง หากผู้นั้นไม่พอใจคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ จะร้องขอต่อศาลในพิจารณาก็ได้

ในกรณีที่มีการร้องขอต่อศาล เมื่อได้รับคำร้องขอแล้ว ให้ศาลแจ้งต่อพนักงานอัยการ พนักงานอัยการมีสิทธิที่จะโต้แย้งคัดค้านได้"

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 เห็นว่า การใช้สิทธิทางศาลในเรื่องขอพิสูจน์สัญชาติไทย ต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง มาตรา 57 ซึ่งบัญญัติว่า "เพื่อประโยชน์แห่งพระราชบัญญัตินี้ ผู้ใดอ้างว่าเป็นคนมีสัญชาติไทย ถ้าไม่ปรากฏหลักฐานอันเพียงพอที่พนักงานเจ้าหน้าที่จะเชื่อถือได้ว่าเป็นคนมีสัญชาติไทย ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้นั้นเป็นคนต่างด้าวจนกว่าผู้นั้นจะพิสูจน์ได้ว่า ตนมีสัญชาติไทย

การพิสูจน์ตามวรรคหนึ่ง ให้ยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและเสียค่าธรรมเนียม ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง หากผู้นั้นไม่พอใจคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่จะร้องขอต่อศาลให้พิจารณาก็ได้ ในกรณีที่มีการร้องขอต่อศาลเมื่อได้รับคำร้องขอแล้ว ให้ศาลแจ้งต่อพนักงานอัยการ พนักงานอัยการมีสิทธิที่จะโต้แย้งคัดค้านได้" จากบทบัญญัตินี้ได้บัญญัติขั้นตอนว่า ผู้ที่จะขอพิสูจน์ว่า ตนมีสัญชาติไทย จะต้องยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ และเสียค่าธรรมเนียมตามที่กำหนดในกฎกระทรวงเสียก่อน ต่อเมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ส่งประการใดแล้ว ผู้นั้นไม่พอใจคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่จะร้องขอให้ศาลพิจารณาก็ได้ ผู้ร้องซึ่งประสงค์ขอพิสูจน์สัญชาติไทย จึงต้องปฏิบัติตามขั้นตอนของกฎหมายดังกล่าวข้างต้น โดยการยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติไทยต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ และเสียค่าธรรมเนียมตามที่กำหนดในกฎกระทรวงเสียก่อน เมื่อข้อเท็จจริงฟังได้ว่า ผู้ร้องไม่เคยยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติไทยต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ และเสียค่าธรรมเนียมตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ผู้ร้องจึงยังไม่มีสิทธิร้องขอให้ศาลไต่สวน และมีคำสั่งว่าผู้ร้องเป็นคนมีสัญชาติไทย ตามที่ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยฎีกาผู้ร้องฟังไม่ขึ้นพิพากษายืน"

จากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ในการยื่นคำร้องขอพิสูจน์สัญชาติไทย ในกรณีที่ผู้นั้นเดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรต้องดำเนินการตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 กำหนดขั้นตอนไว้

และหากพิจารณาเทียบเคียงพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2493 (ฉบับเดิม) มาตรา 43⁴ ซึ่งกำหนดขั้นตอนการยื่นคำร้องขอพิสูจน์สัญชาติไว้ โดยให้ยื่นคำร้องขอพิสูจน์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือร้องขอต่อศาลให้วินิจฉัยก็ได้ แล้วแต่ผู้ยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติจะเลือกดำเนินการ ในขณะเดียวกัน หากผู้ยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติเลือกที่จะร้องขอพิสูจน์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว และไม่พอใจคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ ก็สามารถอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการพิจารณาคนเข้าเมืองได้ และหากผลของการอุทธรณ์นั้น ผู้ยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติไม่พอใจคำสั่งของคณะกรรมการพิจารณาคนเข้าเมืองอีก ก็ยังสามารถย้อนกลับไปร้องขอต่อศาลให้วินิจฉัยได้อีกเช่นกัน ขั้นตอนการพิจารณาคำขอพิสูจน์สัญชาติในพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2493 (ฉบับเดิม) จึงเป็นการกำหนดวิธีการให้ผู้ยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติเลือกปฏิบัติได้ ซึ่งหากผู้ยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติเลือกที่จะร้องขอต่อศาลตั้งคำพิพากษาฎีกาที่ 472/2525 ในขณะที่ใช้พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2493 (ฉบับเดิม) ผู้ยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติก็ย่อมมีสิทธิร้องขอต่อศาลได้ตามกระบวนการที่กฎหมายกำหนด อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะ เป็นพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2493 (ฉบับเดิม) ก่อนมีการยกเลิกแก้ไข⁵ หรือพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 (ฉบับปัจจุบัน) ต่างก็กำหนดวิธีการนำคดีขึ้นสู่ศาลให้เป็นกรณีของการใช้สิทธิทางศาล ซึ่งจะต้องทำเป็นคำร้องขอแบบคดีไม่มีข้อพิพาททั้งสิ้น

3.1.2 การยื่นคำฟ้องต่อศาลในการพิสูจน์สัญชาติไทย

3.1.2.1 ในการเสนอคดีต่อศาลนั้นดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ถึงรูปแบบของการเสนอคดีที่มีทั้งคดีมีข้อพิพาท และคดีไม่มีข้อพิพาท แม้พระราช

⁴ พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2493 มาตรา 43 บัญญัติว่า "ผู้ใดเข้ามาในราชอาณาจักรอ้างตนว่าเป็นคนไทย ผู้นั้นต้องเป็นผู้พิสูจน์ การพิสูจน์จะกระทำโดยร้องขอพิสูจน์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือร้องขอต่อศาลให้วินิจฉัยก็ได้ ในกรณีที่ร้องขอพิสูจน์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ หากผู้นั้นไม่พอใจคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ จะอุทธรณ์ต่อองค์คณะกรรมการพิจารณาคนเข้าเมืองก็ได้ และถ้าผู้นั้นไม่พอใจคำสั่งของคณะกรรมการพิจารณาคนเข้าเมือง จะร้องขอต่อศาลให้วินิจฉัยก็ได้"

เมื่อศาลได้รับคำร้องดังกล่าวในวาระก่อน ให้ศาลแจ้งแก่พนักงานอัยการ พนักงานอัยการมีสิทธิที่จะโต้แย้งคัดค้านได้"

⁵ ที่มาของการยกร่างแก้ไขพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2493 เป็นพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 ส่วนที่เกี่ยวกับการพิสูจน์สัญชาตินั้นคงกำหนดเหตุผลไว้แต่เพียง "เพื่อความสะดวกและรวดเร็ว"

บัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 57 จะกำหนดขั้นตอนในการยื่นคำขอ พิสูจน์สัญชาติไว้ โดยให้ทำเป็นคำร้องขอต่อศาล เมื่อไม่พอใจคำสั่งของพนักงาน เจ้าหน้าที แต่ถึงกระนั้นก็ตาม การกำหนดวิธีการในการพิสูจน์สัญชาติก็มีได้เป็น บรรทัดฐานให้ผู้ยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติทุกรายจำต้องปฏิบัติ ทั้งนี้เพราะการที่ พนักงานเจ้าหน้าที ซึ่งเปรียบเสมือนตัวแทนของรัฐปฏิบัติในการให้สัญชาติ แก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด ย่อมถือได้ว่ามีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิของบุคคลนั้น แล้ว และบุคคลนั้นก็ชอบที่จะเสนอคดีของตนต่อศาลเป็นคดีมีข้อพิพาทได้ โดย บุคคลนั้นอาจฟ้องผู้โต้แย้งสิทธิเป็นจำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่ง มาตรา 55 การที่ผู้ยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติ ซึ่งไม่พอใจคำสั่งของ พนักงานเจ้าหน้าทีเลือกที่จะฟ้องพนักงานเจ้าหน้าทีเป็นคดีมีข้อพิพาท เพราะ ถือว่าถูกโต้แย้งสิทธิ จึงเป็นการปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 ซึ่งผู้ยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติชอบที่จะกระทำได้ และจุดนี้เองจึงเกิด รูปแบบการเสนอคดีเป็นคำฟ้อง แทนที่จะเป็นคำร้องขอตามที่พระราชบัญญัติ คนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 57 กำหนด ดังคำพิพากษาคดีแพ่ง หมายเลขคดีที่ 15943/2523 และคดีหมายเลขแดงที่ 10535/2524 ระหว่าง นายไพจิตร สันติพิทักษ์ หรือนายไพจิตร สันติพิทักษ์ โจทก์ กรมตำรวจ โดย พลตำรวจเอก ณรงค์ มหามนต์ อธิบดี จำเลย ซึ่งในคดีนี้ จำเลยสู้เรื่องอำนาจ ฟ้องว่า "แม้โจทก์จะถือว่าตนมีสัญชาติไทย โจทก์ก็ไม่มีอำนาจฟ้องจำเลยเพราะ ในกรณีเช่นนี้ กฎหมายบัญญัติให้โจทก์มีหน้าที่พิสูจน์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที หรือ ร้องขอต่อศาลให้วินิจฉัย ห้ามกฎหมายใดให้อำนาจโจทก์ที่จะฟ้องจำเลยได้ไม่" และในชั้นสืบสวน ศาลกำหนดประเด็นข้อพิพาทในเรื่องอำนาจฟ้อง โดย พิเคราะห์แล้วเห็นว่า "การที่บุคคลจะเสนอคดีต่อศาลนั้น ประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 บัญญัติว่า "เมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิ หรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่ง หรือบุคคลใดจะต้องใช้สิทธิทางศาล บุคคลนั้นชอบที่จะเสนอคดีของตนต่อศาลส่วนแพ่งที่มีเขตอำนาจได้ ตามบทบัญญัติ แห่งกฎหมายแพ่งและประมวลกฎหมายนี้ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดหลักเกณฑ์ให้ อำนาจบุคคลที่จะเสนอคดีต่อศาลไว้ 2 ประการ กล่าวคือ เมื่อมีข้อโต้แย้ง เกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่ง บุคคลนั้นย่อมมี อำนาจที่จะเสนอคดีต่อศาล โดยทำเป็นคำฟ้องเป็นคดีมีข้อพิพาท ตามมาตรา 172 ประการหนึ่ง และเมื่อบุคคลใดจะต้องใช้สิทธิทางศาล บุคคลนั้นย่อมมีสิทธิที่จะ เสนอคดีต่อศาล โดยทำเป็นคำร้องขอเป็นคดีไม่มีข้อพิพาท ตามมาตรา 188 อีกประการหนึ่ง กรณีใดที่จะเสนอต่อศาลโดยทำเป็นคำร้องขอได้ ต้องเป็นกรณีที่ กฎหมายสารบัญญัติได้บัญญัติให้สิทธิทำเป็นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่ง แต่ในกรณีที่ สิทธิของบุคคลใดเข้าอยู่ในหลักเกณฑ์ตามกฎหมายที่จะเสนอคดีต่อศาลได้ ทั้ง 2 ประการ กฎหมายหาได้บัญญัติตัดสิทธิให้บุคคลนั้นเสนอคดีเป็นคำร้องเข้ามาได้ แต่ทางเดียวไม่

ข้อเท็จจริงคดีนี้ ปรากฏว่าโจทก์ได้ยื่นคำร้องขอพิสูจน์สัญชาติต่อกองตรวจคนเข้าเมือง กรมตำรวจ จำเลย ตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 57 แต่จำเลยได้ยกคำขอของโจทก์ จึงเป็นกรณีที่สิทธิของโจทก์ถูกจำเลยโต้แย้ง โจทก์ย่อมมีอำนาจที่จะยื่นฟ้องจำเลยเป็นคดีนี้ได้"

ฉะนั้น หลักการเสนอคดีต่อศาลจึงเป็นอันได้ข้อยุติ สำหรับบุคคลที่เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักร และมีความประสงค์จะยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติไทย ตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 57 หรือตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 นั้น ย่อมกระทำได้ที่ 2 ประการ โดยไม่ขัดหรือแย้งกันแต่ประการใด

สำหรับอำนาจฟ้องคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 นั้น เคยมีคำพิพากษาฎีกาที่ 349/2506 วินิจฉัยคดีว่า "ตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2493 (ฉบับเดิม) มาตรา 43 ผู้ใดซึ่งเข้ามาในราชอาณาจักรอ้างตนว่าเป็นคนไทย ผู้นั้นจะต้องพิสูจน์โดยร้องขอพิสูจน์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือร้องขอต่อศาลให้วินิจฉัยก็ได้ เมื่อศาลได้รับคำร้องดังกล่าว ให้ศาลแจ้งแก่พนักงานอัยการซึ่งมีสิทธิที่จะโต้แย้งคัดค้านได้ ดังนั้นการที่โจทก์เดินทางเข้ามา และได้รับอนุญาตให้อยู่ในประเทศไทยได้ชั่วคราว และกรมตำรวจ หรือหัวหน้ากองตรวจคนเข้าเมืองยังไม่ได้สั่งให้ออกไป โจทก์ยื่นฟ้องเป็นจำเลย ขอให้พิพากษาว่าโจทก์มีสัญชาติไทย และให้จำเลยเพิกถอนคำสั่งที่ให้โจทก์ออกไปจากประเทศไทย โดยอ้างว่าจำเลยไม่ยอมให้โจทก์อยู่โดยมีคำสั่งกำหนด ให้โจทก์ออกไปเสียเป็นเหตุให้ศาลเข้าใจว่า จำเลยได้โต้แย้งสิทธิเรื่องสัญชาติของโจทก์ขึ้นแล้ว จึงได้ดำเนินการไปอย่างคดีมีข้อพิพาทซึ่งฝ่ายจำเลยก็คัดค้านสิทธิสัญชาติของโจทก์ต่อผู้คดี จนได้ทำการพิจารณาโดยลำดับแล้ว ดังนั้น ก็ควรให้ผ่านไปได้ เพราะเกิดเป็นประเด็นข้อพิพาทขึ้นระหว่างคู่ความแล้ว"

จากคำพิพากษาฎีกาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าจำเลยมิได้ต่อสู้ในเรื่องอำนาจฟ้องของโจทก์มาตั้งแต่ต้น เพราะการที่โจทก์จะมีอำนาจฟ้องได้ก็ต่อเมื่อโจทก์ถูกโต้แย้งสิทธิ ในกรณีนี้ โจทก์อ้างว่าจำเลยไม่ยอมให้โจทก์อยู่โดยมีคำสั่งกำหนดให้โจทก์ออกไปเสีย เป็นเหตุให้ศาลเข้าใจว่า จำเลยโต้แย้งสิทธิเรื่องสัญชาติของโจทก์ และได้ดำเนินการไปอย่างคดีมีข้อพิพาทมาโดยลำดับเมื่อเกิดเป็นประเด็นข้อพิพาทขึ้นระหว่างคู่ความ ศาลจึงต้องอนุโลมให้พิจารณาได้ต่อไป ลักษณะนี้จึงเป็นได้ว่า การต่อสู้คดีมีความสำคัญต่อคดีแพ่งมาก เพราะหากจำเลยไม่ต่อสู้ไว้ ศาลก็จะไม่ยกเป็นประเด็นขึ้นพิจารณา เท่ากับว่าคดีนั้นไม่มีประเด็นเรื่องอำนาจฟ้อง

อย่างไรก็ตาม ต่อมาคำพิพากษาฎีกาที่ 1107/2508 วินิจฉัยคดีว่า เจ้าหน้าที่กรมตรวจคนเข้าเมืองมีหนังสือท้าวความถึง การที่โจทก์ได้รับอนุญาตให้อยู่ในประเทศ และบอกให้ทราบว่าจะเดินทางไปทางกลับออกไปภายในกำหนดที่ได้รับอนุญาต เป็นการเตือนโจทก์ ซึ่งถือหนังสือเดินทางคนต่างด้าวไว้เท่านั้น ไม่เป็นการโต้แย้งสิทธิโจทก์ การที่เจ้าหน้าที่กรมตรวจคนเข้าเมืองแจ้งว่าถ้าจะอยู่เกินกว่ากำหนดก็ต้องฟ้องคดีต่อศาล แล้วนำหลักฐานว่าได้ฟ้องคดีแล้วนั้นมาแสดงจึงจะอยู่ได้ต่อไป จนกว่าศาลจะตัดสินนั้น เป็นแต่เพียงคำแนะนำ ไม่ใช่เป็นการโต้แย้งสิทธิโจทก์ว่าไม่ใช่บุคคลสัญชาติไทย และก็ไม่เป็นการกระทำ อันพึงถือว่าเจ้าหน้าที่ได้โต้แย้งสิทธิของโจทก์อย่างแท้จริงอันควรฟ้องร้องได้ เมื่อโจทก์ไม่ได้ใช้สิทธิพิสูจน์สัญชาติต่อเจ้าหน้าที่แล้ว สิทธิเรื่องสัญชาติของโจทก์ยังไม่ได้ถูกบอกกล่าวโดยเจ้าหน้าที่ โจทก์จะฟ้องเจ้าหน้าที่ต่อศาลไม่ได้ อำนาจฟ้องเป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย แม้ไม่มีฝ่ายใดยกขึ้นกล่าวอ้าง ศาลก็หยิบยกขึ้นวินิจฉัยได้

จากคำพิพากษาฎีกาที่ 1107/2508 นับว่าได้มีการวินิจฉัยประเด็นเรื่องอำนาจฟ้องไว้อย่างชัดแจ้ง และปัญหานี้เป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน แม้ไม่มีฝ่ายใดยกขึ้นกล่าวอ้าง ศาลก็หยิบยกขึ้นวินิจฉัยได้ ทำให้ประเด็นนี้กระจ่างขึ้น และแนวความเห็นคงไม่เปลี่ยนแปลงไปจากนี้ แม้ต่อมาจะได้ยกเลิกพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2493 และใช้พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 แทน การวินิจฉัยประเด็นเรื่องอำนาจฟ้องก็ยังคงต้องเป็นไปตามคำพิพากษาฎีกาเดิม กล่าวคือ หากบุคคลใดจะยื่นฟ้องขอให้ศาลพิพากษาว่าตนมีสัญชาติไทยนั้น จะกระทำได้อีกต่อเมื่อถูกโต้แย้งสิทธิเป็นคดีมีข้อพิพาท หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ จะต้องใช้สิทธิยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เสียก่อน และเมื่อไม่พอใจคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่จึงจะฟ้องเป็นคดีมีข้อพิพาทได้

3.1.2.2 การพิสูจน์สิทธิที่จะได้รับสัญชาติไทย ซึ่งบุคคลมีอยู่หรือเชื่อว่ามีอยู่ ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 แต่ถูกโต้แย้งสิทธิด้วยการถอนสัญชาติไทย หรือไม่ให้ได้รับสัญชาติไทย ตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 นั้น การเสนอคดีต่อศาลในกรณีดังกล่าวต้องเสนอเป็นคดีมีข้อพิพาท ทั้งนี้ เพราะการที่พนักงานเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองแจ้งการถูกถอนสัญชาติไทยของบรรดาบุคคลที่เกิดในราชอาณาจักร หรือไม่ให้บุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรไทยรายใดได้รับสัญชาติไทย โดยเห็นว่าบุคคลเหล่านั้นเข้าเงื่อนไข ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 นั้น ต้องถือว่าบุคคลที่ถูกถอนสัญชาติไทย หรือไม่ให้ได้รับสัญชาติไทยเหล่านั้นถูกโต้แย้งสิทธิ และหากบุคคลเหล่านั้นเห็นว่าตนไม่อยู่ในเงื่อนไขของการถอนสัญชาติไทย หรือไม่ให้ได้รับสัญชาติไทย ตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับดังกล่าว บุคคล

เหล่านี้ก็ชอบที่จะเป็นโจทก์ฟ้องผู้โต้แย้งสิทธิเป็นจำเลยได้ โดยถือประหนึ่งว่าเป็นการพิสูจน์ว่าตนยังคงมีสัญชาติไทยอยู่ และการพิสูจน์สัญชาติไทย ในกรณีของการถูกถอนสัญชาติไทย หรือไม่ให้ได้รับสัญชาติไทยนี้ จะยื่นเป็นคำร้องขอแบบคดีไม่มีข้อพิพาท โดยถือว่าเป็นการใช้สิทธิทางศาลไม่ได้ และในเรื่องนี้ได้มีคำพิพากษาฎีกาที่ 2557/2527 วินิจฉัยยืนยันชัดเจนว่า "คำสั่งที่ให้ถอนสัญชาติไทยของบุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรไทย โดยบิดาเป็นคนต่างด้าว และเข้าเงื่อนไขตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 นั้น ต้องถือว่าเป็นกรณีที่มีการโต้แย้งสิทธิ และต้องฟ้องเป็นคดีมีข้อพิพาทต่อศาล จะยื่นคำร้องขอพิสูจน์สัญชาติ ตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 57 ไม่ได้ และปัญหานี้เป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน แม้ผู้คัดค้านจะมีได้ยกขึ้นโต้แย้ง ศาลย่อมยกขึ้นวินิจฉัยได้" ดังนั้นความเห็นตามฎีกาฉบับนี้ จึงสามารถใช้เป็นบรรทัดฐานได้อย่างถูกต้องและแน่นอนจากในอดีตซึ่งศาลฎีกาเคยวินิจฉัยฎีกาที่ 1804/2526 ซึ่งข้อเท็จจริงได้ความว่าผู้ร้องขอคัดค้านทะเบียนบ้านของผู้ร้องและบุตร แต่นายทะเบียนราษฎรแจ้งให้ทราบว่าผู้ร้องและบุตรเป็นบุคคลสัญชาติญวน และผู้ร้องถูกถอนสัญชาติไทย ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 แล้ว ทั้งไม่ยอมต่ออายุบัตรประจำตัวประชาชนให้ผู้ร้อง ผู้ร้องจึงร้องขอพิสูจน์สัญชาติฝ่ายเดียว และศาลฎีกาวินิจฉัยให้ จากคำพิพากษาฎีกาที่ 1804/2526 ต้องถือว่าไม่เป็นบรรทัดฐานแต่อย่างใด เพราะกรณีดังกล่าวเห็นได้ว่าการโต้แย้งสิทธิอย่างชัดเจน ซึ่งในกรณีนี้ จะต้องฟ้องนายทะเบียนราษฎรนั้นเป็นจำเลยจึงจะถูกต้อง ไม่ใช่ร้องขอพิสูจน์สัญชาติฝ่ายเดียว เพราะข้อโต้แย้งสิทธิได้เกิดขึ้นระหว่างผู้ร้องและนายทะเบียนราษฎร แต่ในฎีกาที่ 1804/2526 นั้น ทางฝ่ายผู้คัดค้านมิได้ยกประเด็นเรื่องอำนาจฟ้องขึ้นเป็นข้อต่อสู้⁶

อย่างไรก็ตาม ก่อนหน้านั้นประเด็นเรื่องการโต้แย้งสิทธิเกี่ยวกับการถูกเพิกถอนสัญชาตินี้ ได้เกิดขึ้นเด่นชัดมาครั้งหนึ่งแล้ว โดยศาลฎีกาให้ความเห็นว่า การที่ผู้ร้องถูกทางราชการถอนสัญชาติไทย ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 ข้อ 1 นั้น ไม่มีกฎหมายสนับสนุน หรือรับรองให้ใช้สิทธิทางศาลร้องขอให้สั่งว่า ผู้ร้องเป็นบุคคลมีสัญชาติไทยได้ หากผู้ร้องเห็นว่าทางราชการถอนสัญชาติของผู้ร้องเป็นการกระทำโต้แย้งสิทธิ ก็ชอบที่จะฟ้องผู้โต้แย้งเป็นคดีต่อศาล และแม้ทางอัยการจะร้องคัดค้านก็ไม่ทำให้กลายเป็นคดีมีข้อพิพาทได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1987-1995/2525)

⁶ ศรีนิดา พรหมหิตาธร และจิตติเจวีณา, "โต้แย้งสิทธิ"

จากคำพิพากษาฎีกาที่ 1987-1995/2525 จึงทำให้เห็นได้ว่า อนึ่ง แม้ผู้ที่คิดค้ำนั้นเป็นผู้มีส่วนได้เสียเกี่ยวกับเรื่องนั้นก็ตาม แต่ถ้าผู้ที่ร้องต่อศาล เป็นคดีไม่มีข้อพิพาทนั้นเป็นผู้ไม่มีสิทธิจะร้องได้ เช่น ไม่มีกฎหมายสารบัญญัติ สนับสนุนให้ร้องต่อศาลเป็นคดีไม่มีข้อพิพาทได้เช่นนี้ แม้จะมีผู้มีส่วนได้เสียร้อง คัดค้านเข้ามาก็ไม่ทำให้ผู้ร้องเริ่มคดีที่ไม่มีสิทธิ กลับมีสิทธิขึ้นได้ ดังนั้น ศาล จึงต้องยกคำร้องเริ่มคดีนั้นเสีย จะดำเนินคดีต่อไปอย่างคดีมีข้อพิพาทไม่ได้⁷ และแม้ต่อมาจะมีคำพิพากษาฎีกาที่ 1804/2526 ซึ่งผู้ร้องขอพิสูจน์สัญชาติ ฝ่ายเดียว และศาลฎีกาวินิจฉัยให้ ทั้งที่เป็นกรณีที่มีการโต้แย้งสิทธิเกิดขึ้นแล้ว และฝ่ายผู้คัดค้านมิได้ยกประเด็นเรื่องอำนาจฟ้องขึ้นเป็นข้อต่อสู้ก็ตาม แต่ในปี พ.ศ. 2527 จากคำพิพากษาฎีกาที่ 1778/2527⁸ ซึ่งศาลฎีกาวินิจฉัยเรื่อง อำนาจฟ้องว่าเป็นข้อกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน และ ศาลฎีกายกชั้นวินิจฉัยได้จนถึงคำพิพากษาฎีกาที่ 2557/2527 ซึ่งศาลฎีกาได้ วินิจฉัยโดยถือตามแนวคำพิพากษาฎีกาที่ 1778/2527 จึงนับได้ว่าศาลยืนตาม แนวคำพิพากษาเดิม ซึ่งถือว่าการถอนสัญชาติไทยตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 นั้น นับเป็นกรณีที่ถูกโต้แย้งสิทธิ จึง ชอบที่จะต้องฟ้องเป็นคดีมีข้อพิพาท ซึ่งต่อมากำพิพากษาฎีกาที่ 4316/2528 และ คำพิพากษาฎีกาที่ 1091/2529 ก็เดินตามแนวคำพิพากษา ปี พ.ศ. 2527 มาโดยตลอด ส่วนอำนาจฟ้องซึ่งถือเป็นปัญหาข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบ เรียบร้อยของประชาชนนั้น ถือเป็นอันยุติได้ตามแนวคำพิพากษาฎีกาว่า แม้ คู่ความจะมีโต้แย้งกันว่ากันมาในชั้นต้น ศาลฎีกาก็ยกชั้นวินิจฉัยได้

3.2 วิธีพิจารณาคดีของศาลเกี่ยวกับการพิสูจน์สัญชาติไทย

3.2.1 วิธีการพิจารณาคดีตามคำร้องขอพิสูจน์สัญชาติไทย

ในการร้องขอพิสูจน์สัญชาติไทยต่อศาลตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ใน พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 57 ซึ่งผู้ยื่นคำขอสามารถใช้

⁷ ชานินทร์ กรัยวิเชียร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่ง พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สหกรณ์อมรินทร์พิมพ์กรทรวง ยุติธรรม จำกัด, 2522) หน้า 264

⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 1778/2527 "การที่ผู้ร้องทั้งห้าถูกถอนสัญชาติ ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337/2515 นับเป็นกรณีที่ผู้ร้องถูกโต้แย้งสิทธิ ชอบที่ผู้ร้องทั้งห้าจะฟ้องผู้โต้แย้งสิทธิของตนเป็นจำเลยต่อศาล มิใช่มาใช้สิทธิ ทางศาลเป็นคดีไม่มีข้อพิพาทดังคดีนี้ และเรื่องอำนาจผู้ร้องนี้เป็นข้อกฎหมาย เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ศาลฎีกายกชั้นวินิจฉัยได้

สิทธิทางศาลได้ และถือเป็นคนไม่มีข้อพิพาทนั้น หากจะพิจารณาแต่เพียงผิวเผิน ก็เสมือนหนึ่งว่า การร้องขอพิสูจน์สัญชาติต่อศาลเป็นการร้องขอให้ศาลได้สวน และมีคำสั่งเกี่ยวกับสัญชาติเท่านั้น ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 188 บัญญัติว่า "ในคดีที่ไม่มีข้อพิพาท ให้ใช้ข้อบังคับต่อไปนี้"

- (1) ให้เริ่มคดีโดยยื่นคำร้องขอต่อศาล
- (2) ศาลอาจเรียกพยานมาสืบได้เองตามที่เห็นจำเป็น และวินิจฉัยชี้ขาด ตามที่เห็นสมควรและยุติธรรม..."

ฉะนั้น ในคดีที่ไม่มีข้อพิพาท ทางปฏิบัติเมื่อยื่นคำร้องขอต่อศาลแล้ว ศาลไม่เรียกพยานมาสืบเอง แต่เป็นหน้าที่ของผู้ร้องจัดการนำมา เมื่อศาลรับคำร้องก็จะประกาศวันนัดได้สวน ก็คือ การสืบพยานผู้ร้องนั่นเอง สำหรับการยื่นบัญชีระบุพยานนั้น คงต้องอยู่ในบังคับของมาตรา 88 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กล่าวคือ การอ้างอิงเอกสารฉบับใด หรือคำเบิกความของพยานคนใด เพื่อเป็นพยานหลักฐานสนับสนุนข้ออ้างหรือข้อเถียงของตนนั้น ต้องยื่นต่อศาลก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่า 3 วัน

อย่างไรก็ดี โดยที่วรรคท้ายของพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 57 กำหนดให้ เมื่อศาลได้รับคำร้องขอแล้ว ให้ศาลแจ้งต่อพนักงานอัยการ และพนักงานอัยการมีสิทธิที่จะโต้แย้งคัดค้านได้ และจากผลของการที่พนักงานอัยการเข้ามาเป็นผู้คัดค้านนี้เอง จึงกลับทำให้คดีที่ไม่มีข้อพิพาท กลายเป็นคดีมีข้อพิพาทเสมือนหนึ่งว่า ผู้ร้องซึ่งเป็นผู้เริ่มคดีเป็นโจทก์ และผู้คัดค้านเป็นจำเลย⁹ การดำเนินคดีจึงเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 188 (4) ซึ่งบัญญัติว่า "ในคดีที่ไม่มีข้อพิพาท ให้ใช้ข้อบังคับต่อไปนี้..."

(4) ถ้าบุคคลอื่นใด นอกจากคู่ความที่ได้ยื่นฟ้องคดีอันไม่มีข้อพิพาทได้เข้ามาเกี่ยวข้องในคดีโดยตรงหรือโดยอ้อม ให้ถือว่าบุคคลเช่นว่ามานี้เป็นคู่ความ และให้ดำเนินคดีไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ว่าด้วยคดีอันมีข้อพิพาท..."

⁹ ชานินทร์ กรัยวิเชียร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, หน้า 262

อย่างไรก็ตาม ในคดีที่เกี่ยวข้องกับสัญชาตินี้ พนักงานอัยการจะเข้ามาเป็นผู้โต้แย้งคัดค้านทุกเรื่องที่ยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติยื่นคำร้องขอต่อศาล ทั้งนี้ เพราะสัญชาติเป็นตัวกำหนดสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ซึ่งรัฐถือว่ามีความสำคัญ และพนักงานอัยการในฐานะตัวแทนของรัฐต้องเข้ามาดูแล

ฉะนั้น ผลของการที่พนักงานอัยการเข้ามาเป็นผู้โต้แย้งคัดค้าน การพิจารณาคดีตามคำร้องขอพิสูจน์สัญชาติ จึงต้องถูกดำเนินกระบวนการเสมือนหนึ่งว่า ผู้ร้องเป็นโจทก์ และพนักงานอัยการเป็นจำเลย และกลับกลายเป็นคดีมีข้อพิพาท ซึ่งจะต้องดำเนินคดีไปตามบทบัญญัติ อันว่าด้วยคดีมีข้อพิพาท

3.2.2 วิธีการพิจารณาคดีตามคำฟ้องขอพิสูจน์สัญชาติไทย

3.2.2.1 ดังได้กล่าวมาแล้วถึงการเสนอคดีต่อศาลในรูปของการยื่นคำฟ้องต่อศาลในการพิสูจน์สัญชาติไทยนั้น แม้กฎหมายจะกำหนดให้ผู้ที่เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักร และมีความประสงค์จะพิสูจน์สัญชาติไทยนั้น ต้องยื่นเป็นคำร้องขอต่อศาล หากไม่พอใจคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ แต่ก็มีกรณีที่ผู้ยื่นคำร้องขอพิสูจน์สัญชาติไทย เมื่อไม่พอใจคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว กลับยื่นฟ้องพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นจำเลย เพราะถือว่าตนถูกโต้แย้งสิทธินั้น ในการพิจารณาคดีตามคำฟ้องขอพิสูจน์สัญชาติไทย กรณีนี้ ศาลย่อมต้องดำเนินกระบวนการไปตามบทบัญญัติ อันว่าด้วยคดีมีข้อพิพาท เพราะมีโจทก์และจำเลยปรากฏขึ้นแล้ว ซึ่งในกรณีดังกล่าว เมื่อผู้ยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติไทย ไม่พอใจคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ พนักงานเจ้าหน้าที่จึงมักตกเป็นจำเลย โดยมีผู้ยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติไทยเป็นโจทก์ ฟ้องกรณีถูกโต้แย้งสิทธิ ปรากฏดังตัวอย่างที่พนักงานเจ้าหน้าที่ตกเป็นจำเลยต่อไปนี้

ก. คดีของศาลแพ่งหมายเลขดำที่ 15943/2528 ระหว่างนายไพจิตร สันติพิทักษ์ หรือนายไพจิตร สันติพิทักษ์ โจทก์ กรมตำรวจ โดยพลตำรวจเอก ณรงค์ มหานนท์ อธิบดี จำเลย

ข. คดีของศาลแพ่ง หมายเลขดำที่ 2598/2528 ระหว่างนายคิว คั่นหยง หรือนายคั่นหยง แซ่คู โจทก์ กระทรวงมหาดไทย โดยพลเอก สิทธิ จิรโรจน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ที่ 1, กรมตำรวจ โดยพลตำรวจเอก ณรงค์ มหานนท์ อธิบดีกรมตำรวจที่ 2, กองตรวจคนเข้าเมือง โดยพลตำรวจตรี วานิช กุลมา ผู้บังคับการกองตรวจคนเข้าเมืองที่ 3 จำเลย

ค. คดีของศาลแพ่งหมายเลขดำที่ 16669/2530 ระหว่างนายคำ แซ่โล้ย หรือแซ่ล้วย หรือนายลี ลิหยวน หรือลิหย่วน โจทก์ กระทรวงมหาดไทย โดยพลเอก ประจวบ สุนทรากร รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงมหาดไทย ที่ 1, กรมตำรวจ โดยพลตำรวจเอก ณรงค์ มหานนท์ อธิบดีกรมตำรวจ ที่ 2 จำเลย

3.2.2.2 เช่นเดียวกับการเสนอคดีต่อศาล ในกรณีของการ พิสูจน์สัญชาติว่า บุคคลใดไม่อยู่ในเงื่อนไขของการถอนสัญชาติไทย หรือไม่ให้ ได้รับสัญชาติไทย ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 นั้น ในการพิจารณาคดีตามคำฟ้อง บุคคลที่ถูกถอนสัญชาติไทย หรือไม่ให้ ได้รับสัญชาติตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับดังกล่าว เมื่อฟ้องผู้ที่ได้แย้งสิทธิเป็น จำเลยแล้ว ศาลย่อมต้องดำเนินการไปตามบทบัญญัติอันว่าด้วยคดีมีข้อ พิพาท ตามที่กำหนดในขั้นตอนวิธีพิจารณาความ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่ง ดังตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา ซึ่งผู้ถูกโต้แย้งสิทธิเป็นโจทก์ฟ้อง ดังต่อไปนี้

ก. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 260/2525 ระหว่าง นางคิม กาวมณี กับพวก โจทก์ นายสมพร กลิ่นพงษา ในฐานะผู้ว่าราชการ จังหวัดนครพนม จำเลย

ข. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1724/2525 ระหว่าง นายอุตร ทองสิงห์ กับพวก โจทก์ ร้อยตรีไมตรี ไนยะกุล ในฐานะนายอำเภอ เมืองอุบลราชธานี จำเลย

ค. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3120/2528 ระหว่าง นางสาวลัดดาวัลย์ แสนยอดกา โจทก์ ร้อยตรี เจริญ อุปราคม ในฐานะ นายอำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม จำเลย

ง. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2935/2532 ระหว่าง นายพิศิษฐ์ อู่ศิริกุลพณิชย์ กับพวก โจทก์ นายชาญชัย ศรีธัญญรัตน์ กับพวก จำเลย

จากการเสนอคดีต่อศาล ทั้งการยื่นคำร้องขอพิสูจน์สัญชาติไทย ตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 57 และการยื่น คำฟ้องขอพิสูจน์สัญชาติไทย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 ไม่ว่าจะเป็นการยื่นคำฟ้อง เพราะไม่พอใจคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ใน การวินิจฉัยคำร้องขอพิสูจน์สัญชาติไทย หรือฟ้องเพราะถูกโต้แย้งสิทธิ อันเนื่อง

มาจากการถูกถอนสัญชาติไทย หรือไม่ให้ได้รับสัญชาติไทยตามที่กำหนดในเงื่อนไขของประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 ก็ตาม แม้รูปแบบของการเสนอคดีต่อศาลจะแตกต่างกัน แต่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลหาได้แตกต่างกันไม่ เพราะ

ก. วิธีการพิจารณาคดีตามคำร้องขอพิสูจน์สัญชาติไทยนั้น ย่อมต้องดำเนินการกระบวนการตามบทบัญญัติอันว่าด้วยคดีมีข้อพิพาท เพราะพนักงานอัยการเป็นผู้ไต่แย้งคัดค้าน จึงเสมือนหนึ่งเข้ามาเป็นจำเลยในคดีนี้ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 188 (4)

ข. วิธีการพิจารณาคดีตามคำฟ้องขอพิสูจน์สัญชาติไทย ถือเป็นคดีมีข้อพิพาท จึงต้องดำเนินการกระบวนการตามบทบัญญัติ อันว่าด้วยคดีมีข้อพิพาท

3.3 แนวโน้มการวินิจฉัยคดีของศาล

ในการวินิจฉัยคดีของศาลนั้น ศาลจะต้องอาศัยข้อเท็จจริง โดยพิจารณาจากพยานหลักฐาน ซึ่งคู่ความต่างอ้างเป็นพยานในชั้นศาล และในการนี้ศาลพิเคราะห์จาก

พยานเอกสาร อันได้แก่

หลักฐานแสดงการเกิด เช่น สูติบัตร

หลักฐานทางทะเบียนราษฎร เช่น สำเนาทะเบียนบ้าน, สำเนาทะเบียนสามะโนครัว

หลักฐานแสดงสัญชาติของบิดามารดา เช่น สำเนาทะเบียนบ้าน, สำเนาทะเบียนสามะโนครัว บัตรประจำตัวประชาชน หรือใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าว (กรณีบิดามารดาเป็นบุคคลต่างด้าว)

หลักฐานแสดงการสมรสของบิดามารดา (ถ้ามี)

หลักฐานทะเบียนทหาร (ถ้ามี)

หลักฐานอื่น ๆ อันจะรับฟังได้ว่า ผู้ยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติไทย เป็นผู้เกิดในประเทศไทย หรือมีสัญชาติไทยมาก่อน

ภาพถ่ายในวัยเด็กของผู้ยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติไทย เปรียบเทียบภาพถ่ายในปัจจุบัน

พยานบุคคล อันได้แก่

บิดามารดา, ญาติพี่น้อง

พยานแวดล้อม เช่น บุคคลผู้รู้เห็น, เพื่อนบ้าน

นิติเวชศาสตร์ อันได้แก่

การถ่ายภาพเชิงซ้อน

การตรวจกลุ่มเลือดของผู้ยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติกับผู้อ้างตนว่า เป็น
บิดามารดา

สำหรับแนว โนม์ ในการวินิจฉัยคดีของศาลนั้น เมื่อศาลพิเคราะห์จาก
พยานหลักฐาน ซึ่งคู่ความต่างอ้างอิง และนำพยานเข้าสืบแล้ว โดยหลักการ
ศาลจะวินิจฉัยคดีโดยอาศัยบทบัญญัติของกฎหมายและพยานหลักฐาน ที่แตกต่างกัน
ไปบ้างดังนี้

3.3.1 ผู้ที่เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักร และยื่นคำร้อง หรือคำฟ้อง
ขอพิสูจน์สัญชาติไทยต่อศาล ศาลจะต้องอาศัยพยานเอกสาร และพยานบุคคล
ประกอบหลักการทางนิติเวชในบางโอกาส เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่า
บุคคลที่เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรนั้น เป็นบุคคลเดียวกันกับบุคคลที่ถูกอ้าง
ตัวตนในประเทศไทยหรือไม่ ทั้งนี้ พยานบุคคล จึงนับเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยในการ
วินิจฉัยคดี ไม่ว่าจะ เป็นบิดามารดา เครือญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน หรือบุคคล
ผู้รู้เห็น นอกเหนือไปจากพยานเอกสาร ซึ่งอาจมีการคลาดเคลื่อน เช่น ชื่อ
ชื่อสกุล วันเดือนปีเกิด

กรณีของการพิสูจน์สัญชาติไทยในลักษณะนี้ บทบัญญัติของกฎหมายที่ศาล
ใช้ในการวินิจฉัยและตัดสินคดี คือ พระราชบัญญัติสัญชาติ และเนื่องจากบุคคลที่
เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรเหล่านี้ มักเป็นบุตรหลานของบุคคลสัญชาติไทย
หรือผู้ที่มีถิ่นที่อยู่และได้รับใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวในประเทศไทย เงื่อนไข
ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 จึงไม่ค่อย
ได้รับการหยิบยกมาใช้ในการพิจารณาตัดสินคดี ดังกรณีตัวอย่างอันจะกล่าว
ต่อไปนี้

3.3.1.1 คดีแพ่ง หมายเลขดำที่ 19379/2528 ระหว่าง
นายгимจั สุวรรณกิจ ผู้ร้อง พนักงานอัยการ กรมอัยการ ผู้คัดค้าน

คดีนี้ ศาลพิเคราะห์คำร้อง คำคัดค้าน และพยานหลักฐานของคู่ความ
แล้ว มีปัญหาว่า นายгимจั สุวรรณกิจ เป็นบุตรของนายฮัม สุวรรณกิจ และ
นางพัน สุวรรณกิจ เกิดในประเทศไทยจริงหรือไม่ และผู้ร้องซึ่งใช้ชื่อในการ
เดินทางเข้ามาประเทศไทยว่า "เผิงจงก๊วย" เป็นบุคคลคนเดียวกับ นายгимจั
สุวรรณกิจ หรือไม่

ศาลพิจารณาคำขอเท็จจริงจากพยานบุคคล ซึ่งต่างมีความสัมพันธ์ในชั้นญาติสนิทของนายฮัม-นางพัน สุวรรณกิจ และเชื่อว่าคำเบิกความมีน้ำหนักน่ารับฟัง ข้อเท็จจริง จึงฟังได้ว่า นายกิมจั๊ สุวรรณกิจ เป็นบุตรของนายฮัม-นางพัน สุวรรณกิจ เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2456 สำหรับกรณีผู้ร้องเป็นบุคคลคนเดียว ก็นายกิมจั๊ สุวรรณกิจ หรือไม่นั้น ศาลพิเคราะห์จากคำเบิกความของบุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือรู้จักกับนายกิมจั๊ สุวรรณกิจ นอกจากนั้น พยานเอกสาร คือจดหมายที่พี่น้องในสกุลสุวรรณกิจเขียนถึงนายเฟิงจกุกยี่ จึงเป็นพยานหลักฐานของผู้ร้องที่มีน้ำหนักยืนยันได้ดีกว่าพยานของผู้คัดค้าน ซึ่งฟังได้ว่า ผู้ร้องเป็นบุคคลคนเดียวกับนายกิมจั๊ สุวรรณกิจ และเมื่อข้อเท็จจริงฟังได้ว่า ผู้ร้อง คือ นายกิมจั๊ สุวรรณกิจ หรือแพ่ จงกุกยี่ หรือเฟิง จงกุกยี่ เกิดในประเทศไทย ผู้ร้องจึงมีสัญชาติไทย ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508

3.3.1.2 คดีศาลจังหวัดหลังสวน หมายเลขดำที่ 97/2528 ระหว่าง นายพู่ แซ่จิว หรือนายเจา รุมีน ผู้ร้อง พนักงานอัยการ ประจำศาลจังหวัดหลังสวน ผู้คัดค้าน

คดีนี้ ผู้ร้องยื่นคำร้องว่า ผู้ร้องเป็นบุตรของนายตงเอี้ยว แซ่จิว และนางมวยตี แซ่จิว ซึ่งเป็นคนเชื้อชาติจีน สัญชาติจีน แต่ได้รับอนุญาตให้อยู่ในประเทศไทยโดยชอบด้วยกฎหมาย ผู้ร้องเกิดวันที่ 9 ธันวาคม 2494 เมื่อกรมตำรวจมีความเห็นว่า พยานหลักฐานยังฟังไม่ได้ว่า ผู้ร้องเป็นคนสัญชาติไทยและยกคำร้อง ผู้ร้องจึงขอให้ศาลไต่สวน และมีคำสั่งว่าผู้ร้องเป็นคนมีสัญชาติไทย

ศาลพิเคราะห์จากพยานหลักฐาน ซึ่งผู้ร้องและผู้คัดค้านนำสืบแล้ว ข้อเท็จจริงรับกันฟังได้ว่า ผู้ร้องเดินทางเข้ามาโดยถือหนังสือเดินทางของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน และจากคำเบิกความของนายตงเอี้ยว แซ่จิว บิดา ตลอดจนพยานผู้รู้เห็นซึ่งรู้จักกับครอบครัวของนายพู่ แซ่จิว เป็นอย่างดี จนสามารถจำตำหนิที่ร่างกาย คือ ปานที่รักแร้ขวาของผู้ร้องได้ เมื่อผู้ร้องกลับมา พยานจำผู้ร้องได้ เพราะตำหนิดังกล่าว ประกอบกับเอกสารทางทะเบียน (ป.ค. 1) ก็มีการระบุว่า ผู้ร้องย้ายไปอยู่ที่ประเทศจีน เมื่อผู้ร้องเดินทางกลับ จึงสอดคล้องกับคำเบิกความของพยาน ส่วนอายุและสถานที่เกิด ซึ่งผู้คัดค้านอ้างว่า ไม่ตรงตามหลักฐานในหนังสือเดินทางนั้น ศาลพิเคราะห์ว่า หากผู้ร้องแจ้งว่าเกิดในประเทศไทย ก็อาจมีเหตุขัดข้อง ทำให้ผู้ร้องไม่ได้รับอนุญาตให้เดินทางออกนอกประเทศจีนได้ อีกทั้งผู้คัดค้านก็มีได้นำสืบหักล้างถึงความไม่ถูกต้องของเอกสาร เมื่อข้อเท็จจริงฟังได้ว่า ผู้ร้องเกิดในประเทศไทย ผู้ร้องจึงได้สัญชาติไทย โดยการเกิดตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508

3.3.1.3 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3471/2533 ระหว่าง นายยงกัวน หรือยงกัวน หรืออาแก้ว แซ่คู หรือชิว หรือนายชิว หยง กวง ผู้ร้อง พนักงานอัยการ กรมอัยการ ผู้คัดค้าน

ผู้ร้องยื่นคำร้องต่อศาลว่า ผู้ร้องเป็นบุตรนายอ้าว หรืออ้าว หรืออิว หรือเส่ง หรือส่ง แซ่คู กับนางอาลี่ หรืออารีย์ หรือม่วยอิม หรือซี่ แซ่เตียว หรือ เตีย เกิดเมื่อประมาณ วันที่ 23 มีนาคม 2470 เดิมบิดามารดาของผู้ร้องเป็น คนสัญชาติจีน ต่อมาบิดาได้รับอนุญาตให้แปลงสัญชาติเป็นไทย ผู้ร้องเกิดใน ประเทศไทย และเคยรับการศึกษาที่โรงเรียนสงวนศรีศึกษา ผู้ร้องกับ นางบัวจิง แซ่ตั้ง หรือกวยจิง แซ่ตั้ง รักใคร่และจะแต่งงานกัน แต่ญาติผู้ใหญ่ ในประเทศไทยคัดค้าน ผู้ร้องกับนางบัวจิง จึงพากันเดินทางไปประเทศจีน เพื่อแต่งงานกัน ต่อมาเกิดสงครามที่ประเทศจีน ผู้ร้องกับภรรยา จึงต้องแจ้ง เท็จว่าเกิดที่นั่น เพื่อความปลอดภัย ต่อเมื่อทางการของประเทศจีนยอมให้ ประชาชนเดินทางออกนอกประเทศ ผู้ร้องกับครอบครัวจึงเดินทางกลับประเทศ ไทย ผู้ร้องยื่นคำร้องขอพิสูจน์สัญชาติไทย และกรมตำรวจสั่งยกคำร้อง ผู้ร้อง จึงร้องขอให้ศาลได้สวน และมีคำสั่งว่าผู้ร้องเป็นคนสัญชาติไทย

ผู้คัดค้านแถลงว่า หากผู้ร้องมีสัญชาติไทย โดยการเกิดผู้ร้องก็ไม่ จำเป็นต้องใช้สิทธิทางศาล เพราะได้สัญชาติไทยโดยการเกิดอยู่แล้ว ผู้ร้องชอบ ที่จะดำเนินคดีกับผู้โต้แย้งสิทธิ จะร้องขอพิสูจน์สัญชาติ เป็นคดีไม่มีข้อพิพาทหาได้ ไม่ ผู้ร้องไม่มีอำนาจยื่นคำร้องที่ผู้ร้องอ้างว่าเกิดในประเทศไทย แต่หลักฐาน ต่าง ๆ เช่น วันเดือนปีเกิด ไม่ตรงกับหลักฐานที่ระบุในหนังสือเดินทาง และ ไม่มีหลักฐานการเปลี่ยนชื่อและนามสกุล ผู้ร้องจึงมิใช่ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทย

ศาลฎีกาพิเคราะห์แล้ว คิดมีประเด็นว่าผู้ร้องเป็นบุคคลผู้มีสัญชาติไทย หรือไม่ ผู้ร้องอ้างว่าเป็นบุคคลสัญชาติไทย เมื่อเป็นเด็กได้รับการศึกษาที่ โรงเรียนสงวนศรีศึกษา เรียนอยู่ถึงชั้นประถมปีที่ 3 จึงลาออก และในใบสุทธิ ของโรงเรียนติดรูปถ่ายของผู้ร้อง และประทับตราโรงเรียนด้วย ผู้ร้องนำสืบว่า เพิ่งหนีไปอยู่ที่ประเทศจีน เมื่อผู้ร้องมีปัญหาเรื่องแต่งงานกับภรรยา ก่อนจะไป ได้ถ่ายรูปไว้ในช่วงอายุต่าง ๆ กันจนถึงเป็นหนุ่ม ซึ่งภาพถ่ายเหล่านี้ ผู้คัดค้านมิได้นำสืบโต้แย้งหรือปฏิเสธว่า ไม่ใช่เป็นภาพถ่ายของผู้ร้อง ประกอบกับ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบภาพถ่ายแล้ว เห็นได้ว่าเป็นบุคคลเดียวกัน นอกจากนั้น ผู้ร้องยังมีเพื่อนร่วมชั้นเรียนมาเบิกความเป็นพยาน และพยานต่างก็เป็น ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในปัจจุบัน เชื่อได้ว่าคำเบิกความของพยานเป็นจริง ส่วน กรณีที่หลักฐานต่าง ๆ ปรากฏชื่อและวันเดือนปีเกิดของผู้ร้องไม่ตรงกันนั้น ผู้ร้อง ก็นำสืบว่า สาเหตุที่ไม่ตรงกันเพราะเกี่ยวกับภาษาจีนกลาง และจีนแต้จิ๋ว ออกเสียงไม่เหมือนกัน วิธีนับวันเดือนปีแบบของคนจีนกับคนไทยก็ไม่เหมือนกัน

ซึ่งนับว่ามีน้ำหนักและเหตุผล ข้อแตกต่างดังกล่าวนี้ ยังไม่มีน้ำหนักเพียงพอถึงกับจะหักล้างพยานหลักฐานอื่น ๆ ของผู้ร้องที่น่าสืบไว้ คดีเชื่อได้ว่าผู้ร้องเกิดในราชอาณาจักรไทย และเป็นบุคคลผู้มีสัญชาติไทย

3.3.1.4 คดีศาลจังหวัดฉะเชิงเทรา หมายเลขคำที่ 326/2528 ระหว่าง นายเล็ก แซ่ตัน หรือ แซ่ตัน หรือเงินยา ลู ผู้ร้อง พนักงานอัยการจังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้คัดค้าน

ผู้ร้องยื่นคำร้องขอว่า ผู้ร้องเป็นบุตรของนายเซ่งเจี้ยบ หรือ เซ่งเจี้ยบ แซ่ตัน กับนางวงษ์ หรือ วงศ์ แซ่ตัน เกิดเมื่อ พ.ศ. 2481 โดยบิดาของผู้ร้องเป็นคนต่างด้าว ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศไทย ผู้ร้องได้ยื่นคำร้องขอพิสูจน์สัญชาติต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 57 แล้ว แต่พนักงานเจ้าหน้าที่มีคำสั่งยกคำร้อง จึงขอให้ศาลไต่สวน และมีคำสั่งว่าผู้ร้องมีสัญชาติไทย โดยการเกิดในราชอาณาจักร และมีสิทธิอยู่อาศัยในประเทศไทยต่อไป คดีมีปัญหว่าผู้ร้องเป็นคนสัญชาติไทย ซึ่งได้สัญชาติไทยโดยการเกิดในราชอาณาจักรจริงหรือไม่

ศาลได้ประชุมปรึกษาคดีแล้ว พิจารณาเห็นว่าผู้ร้องมีตนเองและพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันมาเบิกความสนับสนุน ประกอบกับพยานผู้รู้เห็นซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้าน และอาจารย์ใหญ่โรงเรียนที่ผู้ร้องเคยศึกษา อีกทั้งพยานเอกสารสำเนาทะเบียนบ้าน, สำเนามรณะบัตรของนายเซ่งเจี้ยบ และสำเนาทะเบียนคนตายของนางวงษ์ เอกสารดังกล่าวฟังได้ว่า นายเซ่งเจี้ยบกับนางวงษ์ เป็นสามีภริยากัน คำเบิกความของพี่และน้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน จึงมีน้ำหนักน่าเชื่อถือ สำหรับสำเนาสูติบัตร แม้จะไม่ปรากฏชื่อผู้เกิด แต่ก็จะระบุว่าใช้แซ่ตัน บิดาชื่อ นายเซ่งเจี้ยบ มารดาชื่อนางวงษ์ และผู้เกิดเป็นเด็กชาย แม้พยานผู้คัดค้านก็เบิกความรับรองว่า เอกสารฉบับนี้เป็นแบบฟอร์มของทางราชการจริง ข้อพิรุธเกี่ยวกับวันเกิดก็ดี เกี่ยวกับสถานที่รับแจ้งเกิด ตามที่ผู้คัดค้านนำสืบก็ดี ศาลเห็นว่า อาจเป็นเรื่องที่เจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่ไม่ถูกต้องตามระเบียบก็ได้ หากผู้ร้องจะทำเอกสารฉบับนี้ปลอมขึ้น เพื่อใช้เป็นหลักฐาน ผู้ร้องก็ย่อมมีโอกาสที่จะทำให้ไม่เป็นพิรุธได้ รูปคดีจึงยังไม่พอพียงว่าเป็นเอกสารปลอม คำเบิกความของพยานผู้ร้องมีน้ำหนัก สำหรับข้อที่ผู้คัดค้านนำสืบถึงข้อพิรุธของสำเนาสูติบัตรนั้น ศาลเห็นว่า เรื่องที่ไม่ปรากฏชื่อผู้เกิดในสำเนาสูติบัตร อาจเป็นกรณีที่ยังไม่มีการตั้งชื่อให้ผู้ร้องซึ่งเป็นเด็กเกิดใหม่ การที่ไม่ปรากฏชื่อเด็กในสูติบัตรเป็นกรณีที่พบได้เสมอ สำหรับการที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียน หรือหลักฐานการเดินทางไปประเทศจีนนั้น เห็นว่าขณะเดินทาง ผู้ร้องมีอายุเพียง 10 ปี ไม่อยู่ในวิสัยที่จะเก็บรักษาเอกสารใด ๆ ได้ เมื่อผู้ร้องไม่อาจเดินทางกลับประเทศไทยได้ในระยะเวลาเช่นนั้น จึงเป็นธรรมดาอยู่เองที่ผู้ร้องจะต้องทำตัวเป็นชาวจีน เพื่อ

จะได้ดำรงชีวิตอยู่ในประเทศจีน ดีกว่าที่จะแสดงตัวต่อทางการของประเทศจีน ว่าตนเป็นคนสัญชาติไทย พยานหลักฐานของผู้คัดค้านไม่มีน้ำหนัก และเหตุผลพอ จะหักล้างพยานหลักฐานของผู้ร้องได้ ข้อเท็จจริงเชื่อได้ว่า ผู้ร้องเป็นผู้เกิดใน ราชอาณาจักรไทย ผู้ร้องจึงได้สัญชาติไทย ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 มาตรา 7 (3)

3.3.1.5 คดีศาลจังหวัดจันทบุรี หมายเลขคำที่ 65/2529
ระหว่าง นายเกียงตั้ง แซ่ฮึ้ง ผู้ร้อง พนักงานอัยการจังหวัดจันทบุรี ผู้คัดค้าน

คดีนี้ ผู้ร้องยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งว่าเป็นคนสัญชาติไทย พนักงานอัยการยื่นคำคัดค้านว่า ผู้ร้องอ้างลอย ๆ ว่าเป็นบุคคลสัญชาติไทย แต่ผู้ร้องไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือ เช่น สูติบัตร หรือบัตรประจำตัวประชาชนมาแสดง

ศาลพิเคราะห์ตามที่ผู้ร้องและผู้คัดค้านนำสืบแล้วเห็นว่า นอกจากฝ่ายผู้ร้องซึ่งอ้างตนเป็นพยานแล้ว ผู้ร้องยังมีอดีตครูโรงเรียนที่ผู้ร้องเรียนหนังสือตลอดจนเพื่อนนักเรียน เบิกความสอดคล้องตอกันว่าผู้ร้องคือ เด็กชายเกียงตั้ง แซ่ฮึ้ง เป็นบุตรนายชะหลี่ กับนางเป่าวีเจ็ก ต่อมาเมื่ออายุ 15 ปี ผู้ร้องได้ตามก๋งไปประเทศจีน ทั้งนี้ มีพี่น้องท้องเดียวกันกับผู้ร้องมาเบิกความยืนยัน นอกจากนี้ผู้ร้องยังมีหลักฐานการเรียนกับทะเบียนสำมะโนครัวมาแสดง แม้วันเดือนปีเกิดตามเอกสารจะไม่ตรงกัน ผู้ร้องก็นำสืบว่าเกิดจากการผิดพลาด ซึ่งศาลพิเคราะห์แล้วเห็นว่าเป็นไปได้ และผู้ร้องก็ได้จัดการแก้ไขข้อผิดพลาดให้ตรงกันแล้ว ส่วนในหนังสือเดินทางก็เป็นได้ว่า ผู้ร้องจำวันเดือนปีเกิดไม่ได้ตามที่อ้าง นอกจากนี้ ผู้ร้องยังพูดภาษาไทยได้ ทั้งเชื่อได้ว่า เป็นคนเดียวกับที่ไปจากเมืองไทย ปัญหาต่อไปมีว่า การที่ผู้ร้องไปประเทศจีน และต่อมามีการแจ้งว่าเกิดในประเทศจีน ถือเป็นการสละสัญชาติไทยหรือไม่ ปัญหาข้อนี้ได้รับความจากผู้ร้องและพยานสอดคล้องกันว่า ผู้ร้องไม่เต็มใจไปประเทศจีนแต่อย่างใด การที่ไปก็เนื่องจากก๋งบังคับ จึงฟังได้ว่าผู้ร้องมิได้มีเจตนาเดินทางไปประเทศจีนด้วยความสมัครใจแต่อย่างใด เมื่อผู้ร้องจะเดินทางกลับ จึงได้ขอหนังสือเดินทางและขอรับการตรวจลงตรา โดยมีนายมณฑิเยร บารุงพณิชยธาวร เป็นผู้รับรองและนายมณฑิเยรฯ ได้ให้การรับรองว่า ผู้ร้องเกิดในประเทศจีน ซึ่งผู้ร้องจำเป็นต้องแจ้งว่าเกิดในประเทศจีน เพราะหากแจ้งว่าเป็นคนไทย ก็จะไม่ได้รับอนุญาตให้มา ผู้ร้องกระทำด้วยความจำเป็นสมเหตุผล ผู้ร้องหาไม่เจตนาสละสัญชาติไทยแต่อย่างใดไม่ การที่ผู้ร้องไปแสดงตนและแสดงเอกสารต่อเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองว่าเป็นคนต่างด้าวมาก่อน ไม่มีกฎหมายบังคับว่าจะกลับพิสูจน์ความจริงกันใหม่ไม่ได้ จึงพร้อมกันมีคำสั่งว่าผู้ร้องมีสัญชาติไทย

จากกรณีตัวอย่าง 3.3.1.1-3.3.1.5 จะเห็นได้ว่าแนวโน้มในการวินิจฉัยคดี กรณีผู้ร้องเดินทางเข้ามาในราชอาณาจักร และยื่นคำร้องหรือคำฟ้องขอพิสูจน์สัญชาติไทยต่อศาลนั้น ศาลจะรับฟังพยานบุคคลประกอบพยานเอกสาร โดยเฉพาะคำเบิกความของพยานบุคคล ซึ่งหากให้การสอดคล้อง และมีน้ำหนักน่าเชื่อถือหรือรับฟังได้ แม้พยานเอกสารจะผิดพลาดคลาดเคลื่อน เมื่อพิเคราะห์จากพยานบุคคลแล้ว หากฝ่ายผู้คัดค้านไม่สามารถนำพยานมาสืบหักล้างได้ ศาลมักจะวินิจฉัยไปในทางนองเดียวกัน โดยอาศัยพยานบุคคล ประกอบพยานเอกสารดังกล่าวข้างต้น และพิเคราะห์ให้ผู้ร้องได้รับสัญชาติไทย แนวโน้มในการวินิจฉัยคดีของศาล จึงปรากฏผลให้ผู้ร้องได้รับสัญชาติไทยอยู่เสมอ

อย่างไรก็ตาม หากพยานหลักฐานของผู้ร้องไม่มีน้ำหนักเพียงพอที่จะรับฟังได้ ศาลก็ย่อมต้องพิจารณาพิพากษาไปตามน้ำหนักคำพยาน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

3.3.1.6 คำพิพากษาฎีกาที่ 2494/2532 ระหว่าง นายเต่งชวด แซ่โค้ว หรือนายชูเงินโบ ผู้ร้อง พนักงานอัยการ กรมอัยการ ผู้คัดค้าน

คดีนี้ ผู้ร้องยื่นคำร้องว่า ผู้ร้องเกิดในราชอาณาจักรไทยเป็นบุตรคนที่ 4 ของนายเย็นเอ็ก แซ่โค้ว กับนางอ่วงตี แซ่โค้ว ผู้ร้องมีพี่น้องร่วมบิดามารดา 4 คน คือ นายฟ่งก๊วน แซ่โค้ว นายชาญ แซ่โค้ว นายวินัย แซ่โค้ว และนายเต่งชวด แซ่โค้ว หรือนายชูเงินโบ ขณะที่ผู้ร้องยังเล็ก มารดาได้พาเดินทางไปประเทศจีน และไม่สามารถเดินทางกลับมาได้ ต่อมาเมื่อผู้ร้องได้รับอนุญาตให้เดินทางออกนอกประเทศ ผู้ร้องได้เดินทางเข้ามาในประเทศไทย โดยมีนายชาญฯ ซึ่งเป็นพี่ชายเป็นผู้ให้การรับรองต่อกองตรวจคนเข้าเมือง ผู้ร้องยื่นคำร้องขอพิสูจน์สัญชาติ และกรมตำรวจสั่งยกคำร้อง ผู้ร้องยื่นคำร้องขอต่อศาล

ศาลฎีกาพิเคราะห์พยานหลักฐานโดยตลอดแล้ว มีปัญหาต้องวินิจฉัยว่า ผู้ร้องได้สัญชาติไทยหรือไม่ ผู้ร้องถือหนังสือเดินทางเข้ามาในราชอาณาจักร แต่ไม่ปรากฏว่ามีหลักฐานเคยเดินทางออกจากประเทศไทยไปประเทศจีน แม้ว่าผู้ร้องจะมีนายชาญฯ และนายวินัยฯ มาเบิกความตรงกันว่า ผู้ร้องเกิดในประเทศไทย โดยนายชาญฯ และนายวินัยฯ เป็นพี่น้องของผู้ร้องก็ตาม แต่พยานของผู้ร้องดังกล่าว มีพิรุธน่าสงสัย กล่าวคือ ประการแรก ตามภาพถ่ายบัญชีคนเกิด และสูติบัตร ระบุว่าผู้ร้องเกิดวันที่ 13 กันยายน 2489 แต่หนังสือเดินทางของผู้ร้องจดแจ้งว่า ผู้ร้องเกิดเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2489 เอกสารทั้งสองฉบับจึงมีข้อความที่สำคัญไม่ตรงกัน ประการที่สอง ตามภาพถ่ายบัญชีคนเกิด อันดับที่ 44 มีรายการเด็กชายเกิด 1 คน เมื่อวันที่ 13 กันยายน

2489 โดยมีนายเย็นเอ็ก นางอ่วงตี้ เป็นบิดามารดา แต่ไม่ปรากฏว่าพยานปากโตของผู้ร้องระบุว่า ผู้ร้องอยู่ในอันดับที่เท่าใดของภาพถ่ายสามะโนครัวประการที่สาม นายชาญ เบิกความว่า ผู้ร้องเป็นน้องชายของนายชาญ แต่ในชั้นให้การต่อเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง นายชาญ ให้การว่า ผู้ร้องเป็นลูกของลุง ผู้ร้องชื่อนายจิ้งฮวด แซ่โค้ว เกิดที่ประเทศจีน เมื่อพยานหลักฐานของผู้ร้องเป็นพิรุธน่าสงสัย จึงไม่อาจเชื่อได้ว่า ผู้ร้องเป็นบุตรของนายเย็นเอ็ก นางอ่วงตี้ แซ่โค้ว ซึ่งเกิดในราชอาณาจักรไทย ผู้ร้องจึงไม่ได้สัญชาติไทย

ด้วยความเคารพต่อความเห็นและคำวินิจฉัยของศาล ผู้เขียนมีความเห็นว่า หากพิจารณาองค์ประกอบของพยานหลักฐานในแต่ละคดีแล้ว พยานหลักฐานไม่แตกต่างกันมากนัก ในสาระสำคัญของคดี แต่เมื่อเปรียบเทียบผลของคำพิพากษาแล้ว บางกรณี ศาลถือเป็นสาระสำคัญของคดี ในขณะที่บางกรณี ศาลถือว่าพยานหลักฐานไม่มีน้ำหนักเพียงพอ ดังจะเห็นได้จาก คำพิพากษากฎีกานี้ ซึ่งศาลพิเคราะห์ประเด็นพยานหลักฐานของผู้ร้องว่ามีพิรุธน่าสงสัย ดังนี้

ประการแรก พยานหลักฐานที่ระบุวันเดือนปีเกิดของผู้ร้องไม่ตรงกัน ศาลเห็นว่า เอกสารมีข้อความที่สำคัญไม่ตรงกัน ในขณะที่คำพิพากษากฎีกาที่ 3471/2533 ในข้อ 3.3.1.3 ปรากฏศาลพิเคราะห์ถึงกรณีของการที่หลักฐานต่าง ๆ ปรากฏชื่อ และวันเดือนปีเกิดของผู้ร้องไม่ตรงกันนั้น ศาลกลับเห็นว่า ข้อแตกต่างดังกล่าวไม่มีน้ำหนักเพียงพอถึงกับหักล้างพยานหลักฐานอื่น ๆ ได้

ประการที่สอง ในคำพิพากษากฎีกานี้ศาลฎีกาพิเคราะห์พยานหลักฐานประกอบว่า ผู้ร้องถือหนังสือเดินทางเข้ามาในราชอาณาจักร แต่ไม่ปรากฏว่ามีหลักฐานเคยเดินทางออกจากประเทศไทยไปประเทศจีน ในขณะที่ ข้อ 1.4 3.3.1.4 ศาลกลับพิเคราะห์เหตุผลของการที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียน หรือหลักฐานการเดินทางไปประเทศจีนมาแสดงว่า ขณะเดินทางผู้ร้องมีอายุเพียง 10 ปี จึงไม่อยู่ในวิสัยที่จะเก็บรักษาเอกสารใด ๆ ได้ การวินิจฉัยคดีทั้งสองเปรียบเทียบกันแล้วจะเห็นได้ว่า ศาลให้ความสำคัญกับเอกสารแตกต่างกัน

ประการที่สาม ในคำพิพากษากฎีกานี้ นายชาญเบิกความว่าผู้ร้องเป็นน้องชายของนายชาญ แต่ในชั้นให้การรับรองต่อเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง นายชาญให้การว่าผู้ร้องเป็นลูกของลุง ชื่อนายจิ้งฮวด แซ่โค้ว เกิดที่ประเทศจีน ซึ่งจากประเด็นนี้ศาลฎีกาพิเคราะห์แล้วเห็นว่า พยานหลักฐานของผู้ร้องเป็นพิรุธน่าสงสัย พิจารณาเปรียบเทียบในข้อ 3.3.1.5 จะเห็นว่า นายมณฑิร บำรุงพาณิชย์ถาวร ซึ่งเป็นผู้รับรองให้การว่า นายเกียงตั้ง แซ่อึ้ง ผู้ร้องเกิดในประเทศจีน ซึ่งเมื่อผู้ร้องจะขอเดินทางกลับประเทศไทย ผู้ร้องได้ขอหนังสือเดินทาง และจำเป็นต้องแจ้งว่าเกิดในประเทศจีนนั้น ศาลกลับพิเคราะห์ว่า

ผู้ร้องกระทำด้วยความจำเป็นสมเหตุผล และผู้ร้องหามีเจตนาสละสัญชาติไทย ไม่มีการที่ผู้ร้องไปแสดงตน และแสดงเอกสารต่อเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองว่า เป็นคนต่างด้าวมาก่อน ไม่มีกฎหมายบังคับว่าจะกลับพิสูจน์ความจริงกันใหม่ไม่ได้

อย่างไรก็ตาม จากแนวโน้มนៃของคำพิพากษา ย่อมแสดงให้เห็นว่า การนำสืบหักล้างพยานของคู่ความฝ่ายตรงข้ามนั้น เป็นสิ่งสำคัญซึ่งจะละเลยเสียไม่ได้ การที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอ้างข้อเท็จจริงเรื่องใดเรื่องหนึ่งขึ้น ย่อมเป็นหน้าที่ของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งที่จะต้องพยายามนำสืบหักล้างให้ได้ ดังคำพิพากษาฎีกานี้ แม้มีหลายประเด็นที่ศาลฎีกาพิเคราะห์ผิดแผกแตกต่างจากคำพิพากษาอื่น แต่ทั้งนี้ ย่อมขึ้นอยู่กับว่า คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้นำสืบหักล้างถึงประเด็นนั้น ได้อย่างมีน้ำหนักและเหตุผลเพียงพอหรือไม่ ดังเช่นในประการแรก หรือประการที่สอง สำหรับประการที่สาม ข้อเท็จจริงแตกต่างกันตรงความเกี่ยวพันของผู้รับรองกับผู้ร้อง ซึ่งหากสถานะของผู้รับรองเหมือนกันทั้งสองเรื่อง ปัญหาที่น่าพิจารณาและติดตามต่อไป ก็คือ ศาลฎีกาจะพิเคราะห์พยานหลักฐานของผู้ร้องว่าเป็นพิรุธ นำสงสัยอีกหรือไม่

3.3.2 ในการวินิจฉัยคดีของศาล สำหรับกรณีที่ผู้ถูกโต้แย้งสิทธิพิสูจน์ว่า ตนยังคงมีสัญชาติไทย และไม่อยู่ในเงื่อนไขของการถอนสัญชาติไทย หรือไม่ให้ได้รับสัญชาติไทย ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 นั้น เนื่องจากข้อเท็จจริงปรากฏว่า บุคคลที่ถูกโต้แย้งสิทธิ มิใช่ผู้ที่เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักร แต่เป็นผู้ที่ถูกถอนสัญชาติไทย หรือไม่ให้ได้รับสัญชาติไทย โดยเจ้าพนักงานอ้างว่าเข้าเงื่อนไขตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับดังกล่าว ฉะนั้น ในการวินิจฉัยคดีของศาล ศาลจึงต้องวินิจฉัยโดยอาศัยทั้งพระราชบัญญัติสัญชาติ และประกาศของคณะปฏิวัติฉบับดังกล่าว ทั้งนี้เพราะการวินิจฉัยคดีในลักษณะนี้ นอกเหนือจากการตีความว่าบุคคลใดจะได้รับสัญชาติไทย โดยการเกิด ตามพระราชบัญญัติสัญชาติแล้ว ยังต้องพิสูจน์ให้เห็นอีกว่า เมื่อได้รับสัญชาติไทยโดยการเกิด ตามพระราชบัญญัติสัญชาติแล้ว อยู่ในเงื่อนไขของการถอนสัญชาติไทย หรือไม่ให้ได้รับสัญชาติไทยตามประกาศของคณะปฏิวัติด้วยหรือไม่ และการที่เจ้าพนักงานโต้แย้งสิทธิของบุคคลเหล่านั้น เป็นการกระทำอันชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ทั้งนี้เพราะประกาศของคณะปฏิวัติฉบับดังกล่าว ระบุไว้ในวรรค 3 ว่า "บรรดาบทกฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่น ในส่วนที่มีบัญญัติไว้แล้วในประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ ให้ใช้ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้แทน"

ประเด็นของการพิสูจน์จึงอยู่ที่ว่า บุคคลที่ถูกโต้แย้งสิทธิจะได้รับสัญชาติไทยโดยการเกิดหรือไม่ และเมื่อได้รับสัญชาติไทยโดยการเกิดแล้วอยู่ในเงื่อนไขของการถอนสัญชาติไทย หรือไม่ได้รับสัญชาติไทย ตามประกาศของคณะกรรมการวินิจฉัยคดีดังกล่าวด้วยหรือไม่

แนวโน้มในการวินิจฉัยคดีของศาล ในกรณีดังกล่าว ศาลจำต้องรับฟังพยานเอกสารประกอบคำพยานบุคคล วินิจฉัยตีความกรณีของการเกิดว่าเข้าเงื่อนไขของการถอนสัญชาติไทย หรือไม่ให้ได้รับสัญชาติไทย ตามประกาศของคณะกรรมการ หรือไม่ แล้วพิจารณาพิพากษาคดี ทั้งนี้ การเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือไม่จึงเป็นหลักสำคัญในการพิจารณาเงื่อนไขของประกาศของคณะกรรมการฯ ตามแนวคำพิพากษา และการวินิจฉัยคดีจึงมีทั้งแนวโน้มของการพิสูจน์ว่าสมควรให้หรือไม่ให้ได้รับสัญชาติไทย ดังปรากฏตามคำพิพากษาฎีกาต่อไปนี้

3.3.2.1 คำพิพากษาฎีกาที่ 1724/2525 "โจทก์ที่ 1 เป็นคนสัญชาติญวน เข้ามาในราชอาณาจักรไทยในฐานะคนอพยพ มิใช่บุคคลที่ได้รับอนุญาตให้เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักร ตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง โจทก์ที่ 2 ถึงที่ 5 ซึ่งเป็นบุตรโจทก์ที่ 1 แม้เกิดในราชอาณาจักรไทย ก็ไม่ได้สัญชาติไทย ทั้งนี้โดยผลแห่งประกาศของคณะกรรมการฯ ฉบับที่ 337"

3.3.2.2 คำพิพากษาฎีกาที่ 1119/2527 "ฟ้องอ้างว่าโจทก์มีสัญชาติไทยเพราะเกิดในราชอาณาจักรไทย แล้วถูกทางราชการตำรวจตรวจอำเภอท่าอุเทน ซึ่งอยู่ใต้บังคับบัญชาของจำเลยบังคับให้โจทก์ทำบัตรประจำตัวคนอพยพ ดังนี้ เป็นการโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของ โจทก์ในฐานะเป็นคนมีสัญชาติไทยตามกฎหมายแพ่ง โจทก์มีอำนาจฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55

โจทก์ที่ 2 ถึงที่ 7 ซึ่งได้สัญชาติไทยโดยการเกิด ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 มาตรา 7 (3) เกิดจากมารดา คือ โจทก์ที่ 1 เป็นคนอพยพ ได้รับอนุญาตให้เข้าอยู่ในราชอาณาจักรไทยเพียงชั่วคราว ส่วนบิดาไม่ได้จดทะเบียนสมรส ฉะนั้น โจทก์ที่ 2 ถึงที่ 7 จึงถูกถอนสัญชาติไทยแล้ว ตามประกาศของคณะกรรมการฯ ฉบับที่ 337 ข้อ 1."

3.3.2.3 คำพิพากษาฎีกาที่ 3740/2529 "โจทก์ฟ้องจำเลย ในฐานะหัวหน้าสำนักงานกิจการฉนวน จังหวัดนครพนม ซึ่งโต้แย้งสิทธิของโจทก์ว่า โจทก์มิใช่คนสัญชาติไทย แต่เป็นคนสัญชาติญวน และสั่งให้โจทก์ทำบัตรประจำตัวคนอพยพ แม้สำนักงานดังกล่าวจะมีใช้นิติบุคคล โจทก์ก็ฟ้องจำเลย

ในฐานะผู้ครองตำแหน่งดังกล่าว ซึ่งโต้แย้งสิทธิของโจทก์ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55

เมื่อโจทก์ที่ 1 ซึ่งเป็นมารดาโจทก์ที่ 2 ถึงที่ 7 เป็นคนมีสัญชาติไทย โจทก์ที่ 2 ถึงที่ 7 เกิดในราชอาณาจักรไทย จึงเป็นคนมีสัญชาติไทย แม้ ค.คนสัญชาติญวน เป็นบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของโจทก์ที่ 2 ถึงที่ 7 การที่จำเลยมีคำสั่งให้โจทก์ที่ 2 ถึงที่ 7 แจ่งชื่อให้เจ้าหน้าที่จัดแจ้งในทะเบียนบ้านญวนอพยพ และให้ทำบัตรประจำตัวคนญวนอพยพ จึงเป็นคำสั่งที่ไม่ชอบ และเป็น การละเมิดสิทธิของโจทก์ ซึ่งเป็นคนมีสัญชาติไทย"

3.4 ผลของคำพิพากษา

จากการพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาล เมื่อปรากฏผลของคำพิพากษา แล้วนั้น ไม่ว่าจะความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะอุทธรณ์ฎีกาหรือไม่ก็ตาม หากคดีถึงที่สุด ผลของคำพิพากษาดังกล่าวย่อมผูกพันคู่ความในอันที่จะต้องยอมรับ และปฏิบัติตาม คำพิพากษา

3.4.1 สำหรับผู้ที่เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักร

3.4.1.1 ในกรณีที่ศาลมีคำสั่ง ยกคำร้องขอพิสูจน์สัญชาติไทย ของบุคคลใด หรือมีคำพิพากษาว่าบุคคลนั้นไม่ใช่บุคคลสัญชาติไทย ไม่ว่าจะ เป็น ด้วยกรณีใดก็ตาม ผลของคำพิพากษาหรือคำสั่งย่อมทำให้บุคคลนั้น ไม่ใช่ผู้มีสัญชาติ ไทย และถือเป็นบุคคลต่างด้าว ตามความหมายของพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 4 ซึ่งนิยามคำว่า "คนต่างด้าว" ไว้ ให้หมายความถึง บุคคลธรรมดาซึ่งไม่มีสัญชาติไทย ส่วนบุคคลนั้นจะเป็นบุคคลสัญชาติใดก็ขึ้นอยู่กับ เอกสารสำคัญแสดงสัญชาติ คือ หนังสือเดินทางหรือเอกสารใช้แทนหนังสือ เดินทางของประเทศที่บุคคลนั้นใช้ถือเดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม การที่บุคคลนั้นมีใช่บุคคลสัญชาติไทย แต่เป็นบุคคล ต่างด้าว จึงมีผลให้บุคคลนั้นจำต้องปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง และมีสิทธิอยู่ในราชอาณาจักรได้เพียงเท่าระยะเวลาที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมาย

3.4.1.2 ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษา หรือคำสั่งให้ผู้ยื่นคำร้อง หรือคำฟ้องขอพิสูจน์สัญชาติไทยรายใดได้รับสัญชาติไทย ตามพระราชบัญญัติ สัญชาติ พ.ศ. 2508 ผลของคำพิพากษาย่อมทำให้บุคคลนั้นมีสัญชาติไทย อันจะ ส่งผลไปถึงบุคคลชั้นบุตรและหลานของบุคคลนั้น ที่อาจจะได้รับสัญชาติไทยด้วย ทั้งนี้ โดยหลักการเกิดตามนัยพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 มาตรา 7

ถึงกระนั้นก็ตาม การที่ศาลมีคำพิพากษาให้บุคคลใดได้รับสัญชาติไทย จำต้องย้อนกลับมาพิจารณาถึงกรณีของบุคคลนั้นด้วยว่า อยู่ในเงื่อนไขของการ ถอนสัญชาติไทย ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 หรือไม่ และการถอน สัญชาติไทยในกรณีนี้ มิใช่เป็นกรณีเดียวกับการถอนสัญชาติไทย ตามประกาศของ คณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 แต่เป็นการถอนสัญชาติไทย โดยคณะกรรมการพิจารณาถอนสัญชาติไทย มีความเห็นเสนอรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงมหาดไทยสั่งการ ตามนัยมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508¹⁰ ซึ่งมีสัญชาติไทย เพราะเกิดในราชอาณาจักร โดยมีบิดาเป็นคน ต่างต่าง และปรากฏว่าไปอยู่ในต่างประเทศ ที่บิดามีหรือเคยมีสัญชาติเป็นเวลา ติดต่อกันเกินห้าปี นับแต่วันที่บรรลุนิติภาวะ หรือมีหลักฐานแสดงว่า ใช้สัญชาติ ของบิดา หรือสัญชาติอื่น หรือฝึกใฝ่อยู่ในสัญชาติของบิดา หรือสัญชาติอื่น ตามนัย มาตรา 17 (1) และ (2) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 นั้น แม้ ปรากฏว่าศาลจะมีคำพิพากษาให้บุคคลนั้นได้รับสัญชาติไทยแล้วก็ตาม ก็ต้อง นำเข้าคณะกรรมการพิจารณาถอนสัญชาติไทยพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง ก่อนที่จะมี ความเห็นเป็นที่สุด เช่นเดียวกับกระบวนการในการยื่นคำร้องขอพิสูจน์สัญชาติ ไทยทางฝ่ายบริหาร

สำหรับผลของการถอนสัญชาติไทยนั้น หากรัฐมนตรีว่าการกระทรวง มหาดไทย โดยความเห็นของคณะกรรมการพิจารณาถอนสัญชาติไทย สั่งการให้ ถอนสัญชาติไทยของบุคคล ซึ่งศาลมีคำพิพากษาให้ได้รับสัญชาติไทยแล้ว การถอน สัญชาติไทย ย่อมมีผลผูกพันเฉพาะตัว และเป็นการสิ้นสุดสัญชาติไทย นับแต่วันที่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมีคำสั่งถอนสัญชาติไทย ฉะนั้น ในขณะที่บุตร ของบุคคลซึ่งถูกถอนสัญชาติไทยเกิด บุคคลซึ่งถูกถอนสัญชาติไทยนั้นยังมีสัญชาติ ไทยอยู่ และผลของการที่เกิดจากบุคคลซึ่งมีสัญชาติไทย บุตรและหลานของบุคคล ดังกล่าว จึงอาจได้รับสัญชาติไทย ตามนัยพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 2508 มาตรา 7 ด้วย โดยทั้งนี้ บุตรและหลานของบุคคลดังกล่าวต้องยื่นคำขอ

¹⁰ พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 มาตรา 20 บัญญัติว่า

"ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง ประกอบด้วยปลัดกระทรวง มหาดไทย เป็นประธานกรรมการ ผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศ อธิบดีกรม การปกครอง อธิบดีกรมตำรวจ และอธิบดีกรมอัยการเป็นกรรมการ มีหน้าที่ พิจารณาถอนสัญชาติไทย ตามมาตรา 16 มาตรา 17 (1) หรือ (2) มาตรา 18 หรือมาตรา 19

เมื่อมีพฤติการณ์ปรากฏว่า ผู้ใดอาจถูกถอนสัญชาติไทยได้ ให้ พนักงานเจ้าหน้าที่เสนอต่อคณะกรรมการเพื่อพิจารณา เมื่อคณะกรรมการ พิจารณาแล้ว ให้เสนอความเห็นต่อรัฐมนตรีเพื่อสั่งการ"

พิสูจน์สัญชาติ เพราะถือเป็นผู้ที่เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรเช่นเดียวกับผู้ให้กำเนิดนั่นเอง

3.4.2 สำหรับผู้ที่ขอพิสูจน์สัญชาติต่อศาลว่า เป็นบุคคลซึ่งไม่อยู่ในเงื่อนไขของการถอนสัญชาติไทย หรือไม่ได้รับสัญชาติไทย ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515

3.4.2.1 ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาว่าบุคคลนั้นถูกถอนสัญชาติไทย หรือไม่ได้รับสัญชาติไทย ตามเงื่อนไขของประกาศคณะปฏิวัติ ผลของคำพิพากษาย่อมทำให้บุคคลนั้นสิ้นสัญชาติไทย นับแต่วันที่ถูกถอนสัญชาติ หากบุคคลนั้นเป็นผู้ที่เกิดก่อนวันที่ 14 ธันวาคม 2515 หรือไม่ได้รับสัญชาติไทยนับแต่เกิด หากบุคคลนั้นเป็นผู้ที่เกิดหลังวันที่ 14 ธันวาคม 2515 ทั้งนี้ ย่อมเป็นไปตามเงื่อนไขของประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 อย่างไรก็ตาม การถอนสัญชาติไทยนั้น มีผลผูกพันเฉพาะตัว ดังคำพิพากษาฎีกาที่ 1513-1514/2531 ซึ่งวินิจฉัยว่า "จำเลยเป็นบุตรของมารดา ซึ่งเป็นคนต่างด้าวที่ปรากฏบิดาโดยชอบด้วยกฎหมาย จำเลยจึงไม่อาจถูกถอนสัญชาติไทยด้วยกรรมของมารดาได้ ส่วนบิดาของจำเลยและจำเลยเป็นบุคคลสัญชาติไทยโดยการเกิดในราชอาณาจักรไทย ดังนี้ แม้อ้อมมาในภายหลังบิดาจำเลยจะถูกถอนสัญชาติไทย ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 จำเลยก็หาถูกถอนสัญชาติไทย ตามประกาศของคณะปฏิวัตินี้ดังกล่าวด้วยไม่"

3.4.2.2 ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาว่า บุคคลนั้นไม่อยู่ในเงื่อนไขที่จะถูกถอนสัญชาติไทย หรือไม่ได้รับสัญชาติไทย ตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับดังกล่าว ผลของคำพิพากษาย่อมหมายความว่า บุคคลนั้นเป็นผู้มีสัญชาติไทย และการเป็นบุคคลสัญชาติไทย จึงผูกพันให้ผู้ที่โต้แย้งสิทธิต้องดำเนินการแก้ไขสัญชาติให้กับบุคคลนั้น เพื่อให้ถูกต้องต่อไป

อย่างไรก็ดี การที่ศาลมีคำพิพากษา หรือคำสั่งไม่ว่าจะเป็นเรื่องการวินิจฉัยให้บุคคลใดได้รับสัญชาติไทย ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 หรือวินิจฉัยว่าบุคคลใดไม่อยู่ในเงื่อนไขของการถอนสัญชาติไทย หรือไม่ได้รับสัญชาติไทย ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 นั้น ผลย่อมอยู่ที่จุดหมายเดียวกันคือ คำพิพากษาหรือคำสั่งดังกล่าวเป็นการพิสูจน์ให้เห็นถึงสัญชาติของบุคคลนั้นว่าเป็นผู้มีสัญชาติไทยหรือไม่ ซึ่งถือเป็นจุดสุดท้ายของกระบวนการพิสูจน์สัญชาติไทย ตามความหมายที่กำหนดไว้ในคำนิยาม

จากกรณีที่ได้ศึกษามาทั้งหมดแล้ว จะเห็นได้ว่ารูปแบบของการเสนอคดีต่อศาล ตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 ไม่ว่าจะ เป็นกรณีของการโต้แย้งสิทธิ หรือกรณีของการใช้สิทธิทางศาล ส่งผลให้ผู้ยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองสามารถเลือกหนทางปฏิบัติในการดำเนินคดีได้ ซึ่งแม้กฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองจะกำหนดให้ผู้ยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติร้องขอต่อศาลเป็นคดีไม่มีข้อพิพาท แต่เมื่อศาลเรียกพนักงานอัยการเข้ามาคัดค้านในคดีแล้ว คดีไม่มีข้อพิพาทก็กลับกลายเป็นคดีมีข้อพิพาท ท้ายที่สุดกระบวนการพิจารณาก็คงต้องดำเนินไป ในรูปแบบของคดีมีข้อพิพาททุกกรณี ผู้เขียนมีความเห็นว่าการที่ผู้ยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติร้องขอต่อศาล ตามที่กฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองกำหนด ทั้งที่ต้องดำเนินคดีไปในลักษณะของคดีมีข้อพิพาท ผลของการยื่นคำร้องหรือคำฟ้องขอพิสูจน์สัญชาติก็หาได้แตกต่างกันไม่ สัญชาติควรเป็นเรื่องที่จะพิสูจน์ให้ได้ข้อเท็จจริงทางฝ่ายบริหาร และอำนาจของตุลาการในทางกฎหมายแพ่งควรมีเพื่อตรวจทาน หรือวินิจฉัยการดำเนินการของฝ่ายบริหารเท่านั้น ฉะนั้น เมื่อผู้ยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติไม่พอใจคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ก็น่าจะดำเนินการฟ้องพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นคดีมีข้อพิพาทไป เพราะถือว่าได้มีการโต้แย้งสิทธิเกิดขึ้นแล้ว กรณีของการพิสูจน์สัญชาติ จึงน่าที่จะดำเนินการไปในลักษณะคดีมีข้อพิพาทแต่ประการเดียว ดีกว่าที่จะดูเสมือนหนึ่ง เป็นกรณีของการใช้สิทธิทางศาล ทั้งที่ผลสุดท้ายก็ต้องดำเนินการในลักษณะของคดีมีข้อพิพาทเช่นกัน ทั้งนี้ ไม่ว่าจะ เป็นการขอพิสูจน์สัญชาติ ตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง หรือขอพิสูจน์สัญชาติว่าบุคคลใดไม่อยู่ในเงื่อนไขของการถอนสัญชาติไทย หรือไม่ให้ได้รับสัญชาติไทยตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ก็ตาม